

Verslag beheer Nationaal Register Railmonumenten 2008

Inleiding

In 2006 werd het 'Nationaal Register Railmonumenten', zoals ontwikkeld door het (voormalige) bureau CIME / Stabien, formeel overgedragen aan opdrachtgever Historisch Railvervoer Nederland (HRN).¹ Vanaf 1 januari 2007 heeft Max Popma, adviseur cultureel erfgoed, het beheer van dit register in opdracht van HRN op zich genomen.

Hij wordt bij zijn werkzaamheden begeleid en waar nodig aangestuurd door de 'Beheergroep Nationaal Register Railmonumenten' (hierna: Beheergroep) en zorgt dat dit beheer plaatsvindt in afstemming met de ontwikkelingen binnen het zogenaamde Nationaal Register Mobiel Erfgoed (NRME) van de stichting Mobiele Collectie Nederland.²

Het NR-RailMon is als register van de sector Rail één van de vier registers die aan het NRME ten grondslag liggen. De andere sectorale registers zijn die van de sectoren water, weg en lucht. De bewaking van de relatie met het Nationaal Register Mobiel Erfgoed komt voort uit de verplichtingen van het convenant met de stichting MCN en de relatie met het 'Waardestellend kader mobiel erfgoed' van ICN, dat in opdracht van de Staatssecretaris werd vervaardigd en in 2005 werd vastgesteld en gepubliceerd.

Enkele wijzigingen

Aanmelding, beoordeling en rapportage zijn procedureel en inhoudelijk in grote lijnen hetzelfde gebleven, maar er zijn enkele wijzigingen te melden ten opzichte van de eerste fase van het register in de periode 1998 - 2005.

Ten eerste is het Nationaal Register Railmonumenten nu in hoge mate 'digitaal'. Hiervoor staat de database van het Nationaal Register Mobiel Erfgoed ter beschikking. Voor de presentatie van de historische railobjecten is bij dit NRME een speciale module ontwikkeld, waarin het NR-RailMon wordt gepresenteerd in de huisstijl van HRN; iedereen kan nu via Internet het NR-RailMon raadplegen.³

Verzending van stukken, verslaan van vergaderingen en verwerking van de resultaten geschiedt in principe elektronisch / per e-mail. Aanmelding en voorbereiding van de beoordeling van de objecten door de beoordelingscommissie verlopen geheel via genoemde database. Voor de voordracht van objecten door de collectiehouders is een invoermodule beschikbaar die on-line kan worden ingevuld. Foto's kunnen uitsluitend digitaal en op het juiste formaat worden aangeleverd.

De beoordelingscommissie heeft inlogcodes ter beschikking voor een speciaal afgeschermd gedeelte van de database, waar de informatie over de voorgedragen objecten wordt vermeld en de commissie zich een beeld van de cultuurhistorische waarde kan vormen.

Ook de verdere communicatie met de collectiehouders verloopt geheel digitaal. Dit noopte onder andere tot een aangepaste vorm voor het 'bewijs van inschrijving'. Er is gekozen voor een brief (PDF) waarin, namens voorzitter Frieda van Diepen, wordt vermeld, dat de voorgedragen objecten al dan niet zijn ingeschreven in het Nationaal Register Railmonumenten. Voor de status waarmee ze zijn

1 Zie voor de geschiedenis en de achtergronden van het Nationaal Register Railmonumenten het eindrapport dat bij de afronding werd vervaardigd. Dit 'Eindverslag Nationaal Register Railmonumenten' is te downloaden van de website van het register: www.railmonumenten.nl. Ga naar de informatiepagina met achtergronden.

2 Informatie over het Nationaal Register Mobiel Erfgoed is te vinden op de website van dit register: www.mobielecollectienederland.nl. Informatie over de stichting Mobiele Collectie Nederland: www.mobiel-erfgoed.nl.

3 Zie de al eerder genoemde website: www.railmonumenten.nl.

ingeschreven wordt dan verwezen naar de bijlagen, die de collectiehouders eveneens als PDF ontvangen.

Een tweede wijziging betreft de frequentie van de bijeenkomsten van de beoordelingscommissie, namelijk één keer per jaar. Om toch enige tijd te nemen voor 'bezinking' van het oordeel en geen jaar te hoeven wachten tot de volgende vergadering, is afgesproken dat het verslag van de vergaderingen en de *voorlopige* beoordelingen naar de leden van de beoordelingscommissie worden gestuurd en dat deze gemotiveerd aangeven met welke beoordelingen ze het niet eens zijn. Daarna kijken voorzitter en beheerder naar de ingekomen opmerkingen en nemen een definitief besluit. Tenslotte volgt de communicatie over de uitslag naar de indieners.

Beoordelingscommissie

Nadat de eerste beoordelingscommissie in 2005 werd ontbonden, bleken de meeste commissieleden bereid hun deelname voort te zetten. Per 31-12-2008 was de commissie als volgt samengesteld:

naam	hoedanigheid
mvr. Mr. F.G. van Diepen-Oost	voorzitter
dhr. Drs. S.M. van Genuchten	deskundige museale aspecten en erfgoed algemeen
dhr. Dr. A.J. Veenendaal	deskundige geschiedenis algemeen en railgeschiedenis
mvr. Dr. M-L. ten Horn-Van Nispen	deskundige techniekgeschiedenis
dhr. Ing. B. Schooneveld	deskundige geschiedenis en rollend materieel spoorwegen (lokaal- en hoofdspoor)
dhr. Ing. P.W. vd Vlist	deskundige geschiedenis en rollend materieel spoorwegen (lokaal- en hoofdspoor)
dhr. Ir. S.J. de Lange	deskundige geschiedenis en rollend materieel tramwegen (interlokale en lokale tram)
dhr. Drs. A. Dijkers	deskundige geschiedenis en rollend materieel tramwegen (interlokale en lokale tram)
dhr. Drs. H. Sluijters	deskundige geschiedenis en rollend materieel industriespoor (normaal- en smalspoor)
dhr. Dr. Ir. H.J. Kolkman	deskundige geschiedenis en rollend materieel industriespoor (normaal- en smalspoor)
dhr. M.M. Grootendorst	ambtelijk secretaris
dhr. M.H. Popma	beheerder register en deskundige cultuurhistorische waardestelling

Enkele leden en de voorzitter hebben aangegeven dat hun zittingstermijn binnenkort ten einde loopt.

Resultaten

In 2008 heeft, zoals voorgenomen, één beoordelingsronde plaatsgevonden. De start van de aanmeldingen begon in het voorjaar, nadat daartoe via de Algemene Ledenvergadering van HRN en via een e-mailing door Mark Grootendorst, de ambtelijk secretaris bij het Nationaal Register Railmonumenten, is opgeroepen.

De beoordelingscommissie is op 26 juni 2008 bijeen geweest en heeft in totaal 45 objecten op hun cultuurhistorische waarde beoordeeld. Daaronder 14 objecten die waren aangehouden uit de vorige, eerste fase van het register. Daarvan bleven 4 objecten nog altijd aangehouden vanwege te weinig informatie, 2 objecten kregen een definitieve A-status en 5 een B-status. Er konden 3 objecten (nog)

niet worden beoordeeld. Eén object werd 'herbeoordeeld' op basis van nieuwe, door de collectiehouder verschaftte inzichten. Dit object kreeg alsnog een A-status. Tenslotte konden in 2008 dertig nieuwe objecten aan het Nationaal Register Railmonumenten worden toegevoegd. Daarvan kregen 2 objecten een A-status, 7 objecten een B-status en 20 objecten een C-status; 1 object kon (nog) niet in het register worden opgenomen. Een uitgebreid en gedetailleerd overzicht van de beoordelingen is te vinden op de website, waarbij de 30 nieuwe objecten te vinden zijn onder de registrummers 751 t/m 780.

Externe samenwerking

De reeds in 2006 begonnen samenwerking tussen het NR-RailMon en andere initiatieven op het gebied van railerfgoed en mobiel erfgoed is waar mogelijk ook in 2008 gecontinueerd. Nieuwe digitale koppelingen zijn aangebracht tussen het register en de Nederlandse Museummaterieel-Database (www.nmld.nl). Bovendien is in 2008 door de webmaster van het NMMD het initiatief genomen de vormgeving van de website van het NR-Railmon te verbeteren.

Begin 2005 is in een convenant tussen MCN en HRN de relatie tussen het Nationaal Register Mobiel Erfgoed (NRME) en het NR-RailMon vastgelegd. Dit convenant wordt sinds 2008 herzien, waarbij in 2009 duidelijk zal worden of daaruit consequenties voortvloeien voor het NR-RailMon en zo ja, welke.

De relaties tussen het NR-RailMon en het NRME en de contacten tussen beide registerhoudende organisaties zijn hecht en goed, ook gezien de aanwezigheid van de voorzitter van HRN, Jaap Nieweg, en ondergetekende in beide organisaties.

Informatie uit het Nationaal Register Railmonumenten heeft mede de basis gevormd voor het zogenaamde 'Virtueel Mobiliteitsmuseum', een samenwerkingsproject van de stichting Mobile Collectie Nederland en het European Centre for Mobility Documentation (ECMD) in Helmond, dat in 2008 werd afgerond. In dit virtuele museum worden historische vervoermiddelen getoond in de context van de historische ontwikkeling van de mobiliteit en de algemeen-maatschappelijke geschiedenis. Er is een flink aantal railvervoermiddelen met een A-status in te zien, met name uit de periode 1945 - 1960 (www.mobiliteitsmuseum.nl).

Evaluatie en aanbevelingen

Evaluatie van de voortgang van het Nationaal Register Railmonumenten geeft aanleiding tot enkele overwegingen en aanbevelingen:

- De conclusie uit het eindrapport van de eerste fase uit 2005, dat 'im grossen und ganzen' de belangrijkste historische objecten in ons land inmiddels zijn gewaardeerd en in het Nationaal Register Railmonumenten zijn opgenomen, lijkt bevestigd te worden. Doordat het Nationaal Register Railmonumenten in de periode 2006 - 2007 werd aangepast, via internet toegankelijk gemaakt en verder gedigitaliseerd, heeft de cultuurhistorische waardstelling enkele jaren stilgelegen en ontstond een 'stuwmeertje' van 30 nieuwe voordrachten, waarvan er 'slechts' 2 tot de hoogste A-categorie bleken te behoren en 20 tot de C-categorie. Daarmee biedt het register inderdaad het goede en bruikbare overzicht van de mobiele collectie Nederland op railgebied, dat het pretendeert te zijn.
- Uit de periode 2007 - 2008 kan de conclusie getrokken dat het beheer van het Nationaal Register Railmonumenten op deze wijze voortgezet kan worden. Hierbij passen twee kanttekeningen. (1) Er zijn ook enkele kritische opmerkingen te maken / verbeteringen door te voeren, die in het onderstaande aan de orde zullen komen. (2) De voortzetting betreft uitdrukkelijk het *beheer*. In sommige gevallen is, zo zal onderstaand blijken, ook enige nieuwe *ontwikkeling* van het register

wenselijk, bijvoorbeeld mbt de beoordeling op authenticiteit. In overleg met opdrachtgever kan worden besproken hoe eventuele nieuwe ontwikkelingen in het register kunnen worden opgepakt.

- De digitalisering van het register, de beoordeling en de daarbij behorende activiteiten, zoals het verzenden van de benodigde stukken was gedeeltelijk succesvol en noopt tot herbezinning. In overleg met opdrachtgever zal naar oplossingen gezocht moeten worden.
- Er is nog steeds (te) vaak sprake van zeer summiere voordrachten met weinig informatie (mn over goederenwagens). De commissie heeft ze dit jaar nog ter beoordeling meegenomen, maar zal een volgende keer dergelijke voordrachten onverbiddelijk terugsturen.
- Met name wat betreft de goederenwagens uit de naoorlogse periode is behoefte aan een nadere studie ten behoeve van de cultuurhistorische waardstelling. Het staat buiten kijf, dat in deze periode vele (typen) wagens met een hoge cultuurhistorische waarde in dienst zijn gekomen, maar dat leidt (nog) niet tot veel goederenwagens met een A-status. Dit noopt tot nieuwe clusterbeoordelingen. Bob Schooneveld heeft in dat opzicht voor de schuifwandwagens al het nodige voorwerk gedaan.
- Meer in het algemeen levert de reeds bestaande samenwerking met Schooneveld op, dat met regelmaat inhoudelijk en redactioneel wijzigingen en correcties worden doorgevoerd. Deze samenwerking met dhr. Schooneveld zal ook in 2009 gecontinueerd worden.
- In de loop van de tijd zal de digitale informatievoorziening in de via internet te raadplegen database van het NR-RailMon verder worden aangevuld, gestandaardiseerd en geformaliseerd. Het tempo waarin dat gebeurt, is in de huidige omstandigheden geheel afhankelijk van de daarvoor beschikbare tijd. Daartoe vindt eveneens overleg plaats tussen Bob Schooneveld en ondergetekende, alsook met de Nederlandse Museummaterieel Database.
- Hoewel daarvan enige tijd sprake lijkt te zijn geweest, zal, ook wat de beoordelingscommissie betreft, geen grootschalige revisie van beoordelingen plaatsvinden. Alleen als sprake is van 'nieuwe inzichten' zal herbeoordeling en eventuele revisie worden overwogen. Of de inzichten nieuw genoeg zijn voor herbeoordeling, is aan de beoordelingscommissie.
- In vervolg op de bovengenoemde aanvulling, standaardisering en formalisering van de informatie in de via internet te raadplegen database van het NR-RailMon kan nog worden gezegd, dat deze revisie hier en daar ook *motivaties* van statussen kunnen betreffen. Uiteraard zonder dat de status van het object verandert of de motivatie wezenlijk aangetast wordt. Soms worden dezelfde motivaties op verschillende wijzen verwoord, wat de helderheid niet altijd ten goede komt en soms kunnen bij een A- of B-status aanvullende argumenten worden toegevoegd, die het object nog een belangrijke cultuurhistorische meerwaarde geven. Dit zal echter mondjesmaat en over langere tijd gespreid gebeuren, doorgaans als daar aanleiding toe is. Geagendeerd wordt dit punt weer voor de volgende bijeenkomst van de commissie in 2009.
- Het is ook wat de beoordelingscommissie betreft wenselijk dat in de toekomst het begrip 'authenticiteit' op één of andere wijze structureel in de beoordeling zal worden meegenomen en in de reeds beoordeelde objecten zal worden verwerkt. Aanknopingspunten hiervoor worden vermeld in het Waardstellend kader mobiel erfgoed. Voor de praktische uitwerking kan men te rade gaan bij één van de collega-registers binnen het mobiel erfgoed, het Nationaal Register Varende Monumenten. Binnen dit register is een zeer gedetailleerde beoordeling op authenticiteit ontwikkeld. Een eventuele beoordeling op authenticiteit kan tot de nieuwe ontwikkelingen gerekend worden en vergt een projectmatige aanpak, die gestructureerd uitgewerkt moet worden.
- Wel zal nú al de authenticiteit meegewogen kunnen worden als van een type, dat bijvoorbeeld beeldbepalend is geweest, méér exemplaren bewaard zijn gebleven, en uit deze exemplaren één object met een A-status geselecteerd moet worden. Dat veronderstelt kennis van die authenticiteit, die in de beoordelingscommissie vaak wel aanwezig, maar doorgaans algemeen van aard is.
- De contractueel overeengekomen externe communicatie mbt de eerste beoordelingsronde via een elektronische nieuwsbrief naar het gehele cultureel erfgoedveld (adressenbestanden bij

opdrachtgever en opdrachtnemer) heeft nog niet plaatsgevonden. Na goedkeuring van het onderhavig verslag door het HRN-bestuur, zal in overleg met HRN worden bezien of en op welke wijze dit alsnog kan gebeuren.

Tot slot

Het jaar 2008 was een positief jaar, omdat gebleken is dat het Nationaal Register Railmonumenten na de eerste, gesubsidieerde, fase met minimale middelen en maximale inzet in stand gehouden kan worden. Dat was mede te danken aan de constructieve samenwerking met de diverse partijen als de beoordelingscommissie en de beheergroep. Naast de in dit verslag reeds genoemde personen, dient in dit verband nog de voorzitter van de beheergroep, Kees Wielemaker, genoemd te worden. Eén en ander geeft voldoende aanleiding om te verwachten dat het registerbeheer op deze wijze kan worden voortgezet.

Max Popma,
beheerder Nationaal Register Railmonumenten

Krommenie, 28 mei 2009